

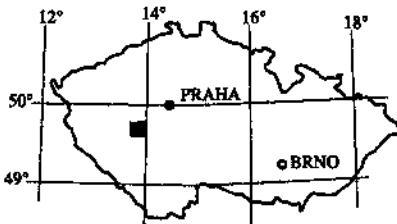
KVARTÉRNÍ SEDIMENTY NA LISTU 22-124 ROŽMITÁL POD TŘEMŠÍNEM

Quaternary sediments on the map sheet 22-124 Rožmitál pod Třemšínem

OLDŘICH HOLÁSEK

Český geologický ústav, Klárov 3/131, 118 21 Praha 1

(22-12 Březnice)

Key words: Quaternary sediments, Stratigraphy, Lithology

Abstract: On the map at 1 : 25 000 scale, sheet 22-124 Rožmitál pod Třemšínem Quaternary sediments are mainly represented by Pleistocene–Holocene colluvial deposit. They mostly comprise angular rock fragments with loamy matrix. Some of them have a clast supported structure. Maximum proved thickness of these sediments reaches 10 to 19 m. Small relics of Pleistocene fluvial terraces of the Skalice stream are exposed exceptionally, being mostly overlain by colluvial sediments. Their stratigraphical classification is not clear at present. The thickness of the lithologically varied Holocene fluvial sediments ranges from 4.5 to 10.0 m.

Na starších autorských geologických a pedologických mapách v měř. 1 : 25 000 (AMBROŽ?, KETTNER 1929, URBAN 1931–1936, URBAN – VACHTL 1931–1935, VACHTL – URBAN 1931–1936) jsou zakresleny velmi rozsáhlé plochy kvarterních hlín bez bližšího rozdělení na svahové hlíny a eluvia. Obdobným neologickým způsobem znázorňují deluvio-áni sedimenty také mladší geologické mapy téhož měřítka (MAŠEK 1985, HAVLÍČEK in PÍŠA et al. 1976). Na geologické mapě 1 : 50 000 22-12 Březnice (MAŠEK et al. 1990) jsou již zmíněné nedostatky značně redukovány, ale přesto nezcela. Proto bylo při reambulaci a mapování kvartéru na listu 22-124 Rožmitál p. Třemšínem provedeno rozlišení deluvia a eluvia podrobněji. Přesto nelze jednoznačně konstatovat, že je zde celý problém vyřešen. Situaci komplikuje skutečnost, že nejednou dochází k pozvolnému přechodu deluvio-áni sedimentů do eluvia. To způsobovalo a zřejmě i nadále bude způsobovat problémy v tom, že některí autoři posouvají spodní hranici deluvia až do takové hloubky, ve které je eluvium hluboce zvětralé horniny (lokálně přes 7–11 m) již zcela evidentní. Tím ale subjektivně vzrosté mocnost svahových uloženin na úkor eluvia.

Ve studovaném území dominují sedimenty deluvio-áni nad deluvio-olickými, fluviálními, deluviofluviálními a nad slatinami. Jejich stáří je pleistocenní až holocenní. Výskyt fluviálních písčitých štěrků (starší pleistocén), zakreslený na geologické mapě 22-12 Březnice (MAŠEK et al. 1990) s. od Starého Rožmitálu, nelze potvrdit. Na příslušném místě se v ornici vyskytuje množství ostrohranných

úlomků a kamenů bílého křemene o velikosti 0,5–5 cm, místy 10–15 cm. Zcela lokálně se objevují polooválené valouny bílého křemene (3–10 cm), ojediněle byl nalezen ostrohranný blok slepence o velikosti 40 × 15 × 10 cm. Z podloží nepříliš mocné ornice byly místy vyorány hrudky žlutého, světle hnědého nebo hnědočerveného jílu.

Úzký a krátký lem fluviální terasy (pleistocén nerozlišený) na pravém břehu Skalice při okraji nivy, mezi Předmítem Poříčím a Březnicí, uvádí již ZAJÍC (1956). Silně zahliněný písek se štěrkem, max. mocný necelé 3 m, má povrch asi 4 m nad hladinou toku. Štěrk je polymiktní, polooválený a dosahuje velikosti 0,5–5 cm, místy 10–20 cm.

V sz. části Březnice byly zjištěny pod deluvio-áni sedimenty dvě úrovně pleistocenních fluviálních teras Skalice o neovřené mocnosti, jejichž povrchy se liší asi o 4–5 m a leží zhruba 8–12 m nad dnešní nivou toku. Nevytříděné štěrky a štěrkovité písky zde vyplňují staré nerovnosti na rozvětralém granodioritu. Štěrk tvoří zejména valouny křemenných slepenců, dále křemen, granodiorit, gabro, buňžník a amfibolit o vel. do 20 cm (NEDVĚD – LOCHMANN 1958, LOCHMANN 1962). Pravděpodobně jde o jednu terasu částečně s nižší erozní úrovní povrchu. Další reliktů zakrytých fluviálních písčitých štěrků byly zjištěny také v Rožmitále pod Třemšínem (AMBROŽ 1949) a u Oslí (ZAJÍC 1956).

Deluvio-olické hlíny a písky (svrchní pleistocén) byly ověřeny v. od obce Pročevily (ŠÍSPALA 1979). Ve vertikálním profilu se nepravidelně střídají různobarevné, prachovité, slídnaté hlíny s polohami proměnlivě hlinitých, slídnatých, jemnozrných písků, místy šmouhovaných a s vložkami písčitých hlín o celkové mocnosti 4–4,1 m. Hlouběji leží pravděpodobně již eluvium hluboce zvětralé podložní horniny, která nebyla zastižena ani v hloubce 10–11 m.

Deluvio-áni sedimenty (pleistocén–holocén) mají největší plošné rozšíření a mocnost na svazích hřbetu budovaného paleozoickými horninami, který probíhá v z. polovině mapy mezi obcemi Volenice a Voltuš a pokračuje dále z okolí Věšina k SZ mimo zkoumané území. Na jejich tvorbě v pleistocénu se velmi výrazně podílela soliflukce. Podle morfologické pozice a výskytu bloků na povrchu jsou rozdeleny na dva litologické typy.

Deluvio-áni hlinitokamenité sedimenty s bloky pokrývají strméji (části svahu uvedeného hřbetu). Tvoří je písčito-slovité, méně jílovitopísčité hlíny s polohami jílu a proměnlivým, mnohdy převažujícím, podílem ostrohranných úlomků, kamenů a bloků o vel. zhruba do 1,5 m³. Jejich zcela ojediněle zjištěná mocnost ssz. od Vacíkova dosahuje 2,1 m.

Deluvio-áni kamenitohlinité až hlinitokamenité sedimenty výrazně převažují nad předchozím litologickým typem, a to jak svým plošným rozsahem, tak i mocností. Jejich akumulace je vázána především na mírněji ukloněné svahy

v okolí zmíněného hřbetu a zasahuje až do prostoru mezi Vacškem, Bezděkovem a Rožmitálem p. Třemšinem, kde končí u nivy Skalice. Sediment charakterizuje nepravidelné střídání jílovitých písček, písčitojílovitých až jílovitých hlín a jílů. Klastickou, lokálně převažující, součástí představují ostrohranné úlomky a kameny hornin o vel. 0,5–35 cm, ojediněle větší, jejichž množství nepravidelně kolísá v horizontálním i vertikálním směru. Velmi variabilní je rovněž mocnost, jak bylo zjištěno v okolí obcí Voltuš, Vacšek, Starý Rožmitál, v Březnici a Rožmitále p. Třemšinem, kde dosahuje hodnoty 2–9,2 m (AMBROŽ 1945, ZAHLÍC 1956, NEDVĚD – LOCHMANN 1958, HYLSKÝ 1970, BOUKAL 1980, 1991, KOLÁŘ 1983, HAVELKA 1993). Největší mocnosti (10–19 m) byly ověřeny j. od Věšina (HNÍZDO 1992), mezi Rožmitálem p. Třemšinem a Bezděkovem (HEPNAR 1958, RADA 1977, STOČES 1983, 1986) a s. od Nouzova (ČERNÝ 1982).

V území budovaném převážně granitoidními horninami středočeského plutonu je výskyt deluviálních sedimentů málo rozsáhlý. Litologicky jde především o písčité hlínky až hlinité píske, místy jíly, často s úlomky a kameny zvětralých hornin a zřejmě jen lokálním projevem soliflukce. Jejich ověřená mocnost se pohybuje nejčastěji mezi 0,5–4,2 m, ojediněle 5–7 m (Pňovice, Březnice), jak udávají NEDVĚD – LOCHMANN 1958, SARGA 1964, ZOUBKOVÁ 1965, ČERNÝ 1977, BOUKAL 1986. Neúplná, ale největší mocnost 11,6 m byla zjištěna u Bubovic.

Holocenní stáří jsou sedimenty deluviofluviální, fluviální a slatin.

Deluviofluviální hlínky až hlinité píske, mocné nejčastěji 0,5–1 m, s velmi proměnlivou jílovitou a písčitou komponentou, jsou silně humózní, místy sládinaté a obsahují drobné úlomky hornin (ZOUBKOVÁ 1965, BOUKAL 1975). V některých místech (Vacšek, Věšín) vytvářejí při vyústění do nivy vodního toku výplavové kužely.

Fluviální hlínky, jíly, píske až písčité štěrky vyplňují zejména údolní nivu Skalice. Jejich litologické složení je velmi pestré. Svrchní část náplavů tvoří jílovité až písčité hlínky, popř. písčité jíly až jílovité píske, místy s organickou příměsí nebo bahnitým náplavem, často s úlomky hornin. Spodní polohu představují většinou hrubozrnné píske se štěrkem až písčité štěrky s valouny o vel. 1–12 cm, přecházející směrem k bázi do hrubých písčitých štěrků o vel. 20–30 cm. Mocnost fluviálních náplavů kolísá od 4,5 do více než 10 m, jak bylo zjištěno u Březnice, Starého Rožmitálu a v. Rožmitále p. Třemšinem (AMBROŽ 1945, HROMADA – FENCL 1957, LOCHMANN 1962, 1963, KAPRASOVÁ 1964, KOLÁŘ 1974, SARGA 1964, ŠIMEK 1960, WALLENFELSOVÁ 1984, ČERNÝ 1973).

Obdobné litologické složení, avšak menší mocnost (2–6 m) a velikost valounů (Martinice, Oslí), mají holocenní náplavy místních toků (BOUKAL 1972, 1979, 1989, ČERNÝ 1976).

Slatiny v nivě potoka s. od Tochovic ověřil BOUKAL (1985). Protože náplav mocný 1–1,5 m tvoří hlína s rostlinnými zbytky a hlouběji černošedý, silně humózní jíl s množstvím organické hmoty rostlinného původu, nejde zřejmě o slatinu, ale slatinné zeminy. Lokální polohy slatin v nivě Skalice zjistil v Rožmitále p. Třemšinem AMBROŽ

(1945). Výskyt slatinu u Vacška (PIŠA et al. 1976) nelze potvrdit. Jde pouze o zamokřené území.

Literatura

- AMBROŽ, V. (?): Pedologická mapa na listu Přibram (1 : 25 000), 4152/3. – MS Geofond. Praha.
- (1945): Průvodní spis k mapě základových půd města Březnice. – MS Geofond. Praha.
- (1949): Průvodní zpráva k plánu základových půd města Rožmitálu p. Třemšinem. – MS Geofond. Praha.
- BOUKAL, V. (1972): Podrobný hydrogeologický průzkum, STS Tochovice, farma Chrast, okr. Přibram. – MS Geofond. Praha.
- (1975): Vyhodnocení sondážních prací a čerpacích zkoušek JZD Dolina Tochovice, okr. Přibram. – MS Geofond. Praha.
- (1979): Vyhodnocení sondážních prací a čerpacích zkoušek, STS Tochovice – farma Chrast, okr. Přibram. – MS Geofond. Praha.
- (1979): Vyhodnocení sondážních prací a čerpacích zkoušek STS Tochovice, okr. Přibram. – MS Geofond. Praha.
- (1980): Vyhodnocení sondážních prací a čerpacích zkoušek STS Tochovice – bytové jednotky Voltuš, okr. Přibram. – MS Geofond. Praha.
- (1985): Závěrečná zpráva podrobného hydrogeologického průzkumu pro vodní zdroj stávajícího živočišného střediska a bytových jednotek STS Tochovice – lokalita Kamenná – Lazisko, okr. Přibram. – MS Geofond. Praha.
- (1986): Závěrečná zpráva podrobného hydrogeologického průzkumu pro posilující vodní zdroj živočišného střediska a bytových jednotek STS Tochovice – lokalita Pňovice, okr. Přibram. – MS Geofond. Praha.
- (1989): Závěrečná zpráva podrobného hydrogeologického průzkumu pro posilující vodní zdroj střediska živočišné výroby, skládku průmyslových hnojiv STS Tochovice – Chrast, okr. Přibram. – MS Geofond. Praha.
- (1989): Závěrečná zpráva geologických průzkumných prací ložiskového průzkumu pro rozšíření a výpočet zásob ložiska pískej STS Tochovice, lokalita Pňovice – Lochotín, okr. Přibram. – MS Geofond. Praha.
- (1991): Závěrečná zpráva podrobného hydrogeologického průzkumu pro náhradní vodní zdroj obecního vodovodu části města Rožmitálu p. Třemšinem. – MS Geofond. Praha.
- ČERNÝ, I. (1976): Vyhodnocení hydrogeologického průzkumu. – MS Geofond. Praha.
- (1977): Vyhodnocení průzkumných hydrogeologických prací Březnice. – MS Geofond. Praha.
- (1982): Vyhodnocení průzkumných hydrogeologických prací, Březnice – Nouzov. – MS Geofond. Praha.
- HAVELKA, V. (1993): Závěrečná zpráva inženýrskogeologického průzkumu Rožmitále p. Třemšinem, sklad PHM. – MS Geofond. Praha.
- HEPNAR, P. (1958): Zpráva o hydrogeologickém průzkumu v Rožmitále p. Třemšinem. – MS Geofond. Praha.
- HNÍZDO, A. (1992): Zkrácená zpráva o výsledcích vrtného průzkumu na uran na úseku Věšín – Buková, okr. Přibram. – MS Geofond. Praha.
- HROMADA, K. – FENCL, J. (1957): Vodní dílo na Vlčavě u Oslí. – MS Geofond. Praha.
- HYLSKÝ, R. (1970): Inženýrsko-geologická mapa Bubovice. – MS Geofond. Praha.
- KAPRASOVÁ, E. (1964): Závěrečná zpráva o hydrogeologickém průzkumu na lokalitě Březnice. – MS Geofond. Praha.
- KETTNER, R. (1929): Geologická mapa na topografické sekci 4152/3a. – MS Geofond. Praha.
- KOLÁŘ, J. (1974): Zpráva č. 37/74 o hydrogeologickém průzkumu Rožmitále p. Třemšinem. – MS Geofond. Praha.
- (1983): Zpráva č. 1/83 o hydrogeologickém průzkumu Rožmitále p. Třemšinem. – MS Geofond. Praha.
- LOCHMANN, Z. (1962): Závěrečná zpráva o urbanistickogeologickém výzkumu města Březnice. – MS Geofond. Praha.
- (1963): Závěrečná zpráva o urbanistickogeologickém mapování města Rožmitálu p. Třemšinem. – MS Geofond. Praha.
- MAŠEK, J. (1985): Základní geologická mapa 1 : 25 000 list 22-122 Bohutín. – Ústř. úst. geol. Praha.
- MAŠEK, J. – HAVLÍČEK, P. – STRAKA, J. (1990): Geologická mapa ČR 22-12 Březnice. – Ústř. úst. geol. Praha.